

تحليل هفته

گڼه: 507

(23 - 30 مرغومی 1404 هـ ش)

په ایران کې لاریونونه: غوښتنې، لاملونه او سناریوګانې

دا نشریه د افغانستان او سیمې د مهمو سیاسي، امنیتي، اقتصادي او ټولنیزو پېښو د تحلیل اوونیزه خپرونه ده چې د ستراتيژيکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز له لوري په پښتو، دري، انګلیسي او عربي ژبو چمتو کېږي او خپرېږي.

په دې ګڼه کې لولئ:

- په ایران کې لاریونونه: غوښتنې، لاملونه او سناریوګانې 3
- لومړۍ غوښتنې او د غوښتنو بدلېدنه 3
- د لاریونونو د زیاتېدو دلایل 4
- د لاریونونو د خپرېدو عوامل 4
- د حکومت غبرګون او د لاریونونو د کنټرول وړتیا 6
- ممکنه سناریوګانې 7
- پایله 8
- وړاندیزونه 9
- سرچینې 10

په ایران کې لاریونونه: غوښتنې، لاملونه او سناریوګانې

سریزه

د جنوري پر ۲۷ مه نېټه، ایران د لاریونونو د یوې بلې خپې شاهد و، چې د تهران په علاءالدین مارکیټ او چارسوی بازار کې د اعتصاب سره پیل شو. لاریون کوونکو دوکانونه وتړل او په نږدې سړکونو کې راټول شول، په شمول د جمهوري سړک، د نرخونو د ثبات او د ژوند شرایطو ته د رسېدو غوښتنه یې کوله.¹ دا اعتصابونه چې د ډالرو د نرخ د چټک زیاتوالي او د ملي اسعارو د ارزښت د بې ساري کمښت په مستقیم غبرګون کې رامینځته شوی و، په چټکۍ سره د محدود اقتصادي اعتصاب څخه هاخوا لاړ او د تهران په مختلفو برخو کې د سړکونو لاریونونو لامل شو او ډیر ژر د ایران نورو ښارونو او ولایتونو ته خپور شو. که څه هم ایران پدې وروستیو کلونو کې ډیری ځلې پراخ لاریونونه تجربه کړي دي، د دې نوې خپې لومړنۍ نښې د تېرو تجربو څخه جدي توپیرونه په ګوته کوي. توپیر یوازې په اصل کې نه دی بلکې د غوښتنو په ډول، د لاریون کوونکو په جوړښت او په هغو کې دخیل عواملو کې هم دی. په هرصورت، د مقالې اصلي پوښتنه دا ده چې په ایران کې د وروستیو لاریونونو ماهیت څه دی؟ کومو ځواکونو او عواملو د دوي په جوړښت او پراختیا کې رول لوبولی او دا پرمختګونه به د ایران د سیاسي او ټولنیز راتلونکي لپاره کومې ممکنه لارې وټاکي؟ اوسنی مقاله هڅه کوي چې د لاریونونو ماهیت، د لاریون کوونکو غوښتنو او د ښکیلو ځواکونو توازن په معاینه کولو تمرکز کولو سره، راتلونکي احتمالي سناریوګانې طرحه کړي او په ایران کې د راتلونکي پرمختګونو امکانات وڅیړي.

لومړۍ غوښتنې او د غوښتنو بدلېدنه

لکه څنګه چې په سریزه کې یادونه وشوه، په ایران کې د مظاهرو د دې خپې اصلي خپه د تهران په بازارونو کې د ایران د ملي اسعارو په وړاندې د ډالر د نرخ د زیاتوالي په اعتراض کې اعتصاب و، چې په چټکۍ سره په ټول تهران کې لاریونونه وشول. که څه د اتحادیې غوښتنو لومړني شعارونه د لکه د اسعارو د بدلونونو کنټرول باندې متمرکز وو، خو شعارونه ډیر ژر پراخ اړخ خپل کړ او د حکومت پر اقتصادي ناسم مدیریت نیوکې تر سرحده ورسېد. یوه ورځ وروسته، یعنې د جنوري په ۲۸ مه، لاریونونه د ایران نورو ښارونو ته هم خپاره شول او د لاریون کوونکو شعارونو سیاسي بڼه غوره کړه، پولیسو د دوي د کنټرول لپاره مداخله وکړه.² کله چې زده کوونکي له لاریون کوونکو سره یوځای شول، غوښتنې په بشپړه توګه سیاسي شوې او د پهلوي کورنۍ په ملاتړ شعارونه اورېدل کېدل. په راتلونکو ورځو کې، لاریونونه د ایران ډیري ښارونو او ولایتونو ته خپاره شول او د "مرګ په دیکتاتور"، "جاوید شاه"، "دا کال د وینو کال دی، سید علی نسکور دی" او "دا وروستی جګړه ده، پهلوي بېرته راځي"³ په څېر واضح شعارونو سره، لاریونه د اقتصادي غوښتنو په ځای په لویو سیاسي غوښتنو

سره په يو پراخ غورځنگ بدل شو. د لاريونونو د کنترول او مهار لپاره، حکومت د اوبسکې بهونکي گاز او حتی په هغو لاريون کوونکو باندې د ډزو کولو سربيره چې د ايران حکومت لخوا بلواگر بلل شوي وو، د تهران په گډون په ډيري ښارونو کې ښوونځي او پوهنتونونه هم وتړل شول او د جنوري په ۱۹، په ټول هېواد کې د انټرنېټ او ټيليفون لاینونه په بشپړه توگه پرې کړل شوي تر دې چې ايراني سايتونه، پرته له يو يا دوه (حکومتي) سايتونو، نور هيڅ ايراني کورني سايتونه په بهر کې د لاسرسي وړ نه دي.⁴ که څه هم په ايران کې د انټرنېټ او ټيليفون د بشپړ بندېدو له امله د لاريونونو د څارنې امکان خورا محدود و، خو ځينې راپورونه ښيي چې په هېواد کې وضعیت خورا بې ثباته، تاوتریخوالی او وژونکی دی.

د لاريونونو د زیاتېدو دلایل

په ظاهري ډول، په ايران کې لاريونونه اقتصادي بحران سره تړلي او رېښې لري. يو داسې وضعیت چې د لاريون کوونکو لخوا د ناسم مدیریت بلل کېږي او د دولت لخوا شته اقتصادي بحران د بهرنيو بندیزونو لگولو له امله گڼي. په هر حالت کې، دا يقيني ده چې د ايران د خلکو اقتصادي وضعیت ورځ په ورځ خرابېږي. خراب اقتصادي وضعیت د يوې څپې په توگه، د دې لاريونونو پيل ټکی دی، مگر سياسي غوښتنې د دوي د دوام او پراختيا لپاره شرط گڼل کېږي. پدې معادله کې، د ډالرو نرخ زیاتوالی هغه مرکزي فاکتور دی چې په ټولو طبقو فشار راوړي. له همدې امله، د لاريون کچه ډیر ژر له بازار څخه د ټولنې نورو طبقو ته وغځول شوه او د ايراني ټولنې مختلفو طبقو ته خپره شوه. هغه څه چې دا ځل لاريونونه د بېرته راستنېدو نقطې ته اړوي دا دي چې خلکو دې پایلې ته رسېدلې چې اوسنی اقتصادي بحران د ايران د اوسني حکومت د مدیریت میتود او میکانیزم سره نه شي سم کېدی. له همدې امله، د اقتصادي غوښتنو له پامه غورځولو سره، خلکو مستقیم سياسي سازمان او تر ټولو مهم، د دې سياسي سازمان مشر، يعنې د اسلامي جمهوریت مشر، چې په شعارونو کې سر ټکي وو په نښه کړی دی. د دې په پام کې نيولو سره، اوسني لاريونونه د پراخوالي او کچې له پلوه د تېرو لاريونونو په پرتله خورا پراخ دي، او د ايران د خلکو د ټولو ټولنيزو طبقو د گډ درد په توگه تعريف کېدی شي.

د لاريونونو د خپرېدو عوامل

د اقتصادي غوښتنې بدلون په يوه لويې سياسي غوښتنې ته د ايران د مظاهرو د دې څپې خطر منعکس والی زیاتوي، د ايران داخلي وضعیت او د هغه هېواد د حکومت کنټرولونکي ځواک ته په پام سره او په ټول هېواد کې د دې مظاهرو بریښنايي چټک خپرېدل او دوام، د مظاهره کوونکو لخوا د محتاط پلان کولو او د بهرنيو ډلو ملاتړ پرته دومره لوی پیمانه تصور نه شي کېدی. که څه هم په ايران کې کوم ځانگړی ځواک شتون نلري چې په ښکاره ډول د لاريونونو چمتو کولو او لارښوونې وړتيا ولري، ولې د اسلامي جمهوریت د

رژیم مخالفې ډلې په ایران کې د خپلو پټو اجنتانو له لارې د تبلیغاتو او تنظیم له پلوه خورا فعال دي. د مثال په توګه، د ایران پخوانی ولیعهد شهزاده رضا د لاریون کوونکو هڅولو کې خورا فعال و او په انستېګرام کې د لاریونونو د دوام لپاره د هغه غوښتنه اتیا ملیون لېدونکو ته رسېدلې و.⁵

د هغو بهرنیو لوبغاړو په اړه چې ممکن د دې لاریونونو په هڅولو او لارښوونه کې ښکیل وي، امریکا او اسراییلي رژیم ډیر احتمال لیدل کېږي. په دې اړه، د ایران د بهرنیو چارو وزیر ویلي چې اسراییل او امریکا په ایران کې لاریونونو ته لمن وهي او د "بلواګرو" ملاتړ کوي. که څه هم اسراییل لومړنی شکمن ګڼل کېږي او د هغه پټ لاسونه رد کیدی نه شي، اسراییلي چارواکو په رسمي ډول په لاریونونو کې هر ډول ښکیلتیا رد کړې او یوازې یې د ایران د برید په صورت کې خپل چمتووالی اعلان کړی دی؛⁶ لیکن، د امریکا دریځ د اسراییلو څخه توپیر لري. د شپږو ورځو لاریونونو وروسته، ترمپ په څرګنده توګه په خپلو ټولنیزو رسنیو کې ایراني چارواکو ته خطاب وکړ، او ویې ویل، "که ایران پر سوله ایز لاریون کوونکو ډزې وکړي او په تاوتریخوالي یې سره ووژني، لکه څنګه چې د دوي دود دی، د امریکا متحده ایالات به د دوي ژغورنې ته راشي."⁷ که څه هم ترمپ په تېرو دوو اونیو کې څو ځله خپل دریځ بدل کړی او حتی یو ځل، د دې حقیقت په ځواب کې چې یو شمېر خلک وژل شوي او ولې یې اقدام نه دی کړی، وویل چې ممکن دوي تر پښو لاندې شوي وي او وروسته یې خپل پخوانی ګواښ تکرار کړ او په دې وروستیو کې یې وویل چې ایراني لورې پیغام لیږلی چې خبرو اترو ته لیاواله دي؛⁸ په هرصورت، هغه پدې وروستیو کې ویلي چې "ایراني وطنپالو، لاریونونو ته دوام ورکړی. دولتي ادارې ونیسي. د قاتلانو او ناوړه ګټه اخیستونکو نومونه ثبت کړی. دوي به دروند قیمت ورکړي. ما د ایراني چارواکو سره ټولې خبرې اترې لغوه کړې تر هغه چې د لاریون کوونکو بې معني وژنه ودرېږي. مرسته په لاره ده. راځئ چې عظمت ایران ته بېرته راستون کړو." ترمپ پدې تازه وویل چې وژنې بندې شوې او اعدامونه بند شوي دي. دا ټولې څرګندونې ښیي چې د متحده ایالاتو ولسمشر ځان ته د ایران په لاریونونو کې د مداخلې حق ورکړی، چې دا په ګوته کوي چې په دې لاریونونو کې د هغه هېواد ښکیلتیا ده. له بلې خوا، دا ډول څرګندونې لاریون کوونکي هڅوي چې خپل لاریونونه د امریکا په ملاتړ ډیر کړي او دوام ورکړي.

د اسراییلو د صهیونیست رژیم او متحده ایالاتو پرته چې په ایران کې په اوسنیو مظاهرو کې ښکیل دي، د نړۍ ډیرې نورو هېوادونو، په ځانګړې توګه لویدیځو هېوادونو، د لاریون کوونکو ملاتړ کړی او حتی یې اجازه ورکړې چې د ایران رسمي بیرغ له ډیپلوماتیکو ځایونو څخه ښکته شي. په دې وروستیو کې، د اروپایي پارلمان رئیس د لاریون کوونکو په ملاتړ کې د اروپایي پارلمان ته پر ایراني استازو د ننوتلو بندیز ولګاوه.⁹ که څه هم دا کړنې د لاریونونو په خپرېدو کې مستقیم مداخله نه ګڼل کېږي، دوي کولی شي وښيي چې کوم هېوادونه د لاریون کوونکو سره ولاړ دي او د لاریون کوونکو مورال لوړوي ترڅو خپل کار ته دوام ورکړي.

د حکومت غبرگون او د لاریونونو د کنترول وړتیا

څرنگه چې د مظاهرو دا خپه د خراب اقتصادي وضعیت پر وړاندې یوه مظاهره ده، نو د ایران رژیم د هغې په ځواب کې دوه مختلف عکس العملونه وړاندې کړي دي. له یوې خوا، د اسلامي جمهوریت چارواکو، حتی د هغې مشر، د خراب اقتصادي وضعیت پر وړاندې د اعتراض حق ومانه او ژمنه یې وکړه چې له لاریون کوونکو سره به خبرې وکړي او ورسره به معامله وکړي او له بلې خوا، د بلواګرو د ځپلو ګواښ یې هم وکړ. د مثال په توګه، د لاریون کوونکو د دې څپې په اړه په خپله وینا کې، د ایران مشر وویل، "لاریون مناسب دی، مګر لاریون له بلواګرو سره توپیر لري. موږ له لاریون کوونکو سره خبرې کوو. چارواکي باید له لاریون کوونکو سره خبرې وکړي، مګر له بلواګرو سره خبرې به ګټې دي. بلواګر باید په خپل ځای کې کنټرول شي." 10 د دې ویش له لارې، له یوې خوا، د ایران رژیم نړۍ ته نښي چې د یو ډیموکراتیک سیستم په توګه، د خلکو د لاریون حق پیژني، مګر له بلې خوا، ځان ته د بلواګرو او فتنو عناصرو د له منځه وړلو حق ورکوي. په دې برخه کې، هیڅ معیار یا شاخص شتون نلري چې یو مشروع لاریون کوونکي د یو بغاوت کوونکي بلواګر څخه توپیر وکړي او له همدې امله، په ځینو مواردو کې، سیستم ممکن د بلواګرو او اجیرانو د ځپلو پر ځای هرڅوک وځپي.

د کنترول او مهار د وړتیا له مخې، د ایران حکومت د مظاهرو او لاریونونو د کنټرولولو بریالی تجربه لري، لکه څنګه چې په تېرو وختونو کې تجربه شوي. د قانون پلي کوونکو ځواکونو سربیره چې د لاریونونو د کنترول په لومړۍ لیکه کې ځای پر ځای شوي وو، د ایران حکومت نور ځواکونه هم لري چې په غیر مستقیم ډول د لاریونونو تر شا شبکې او اجنټان له منځه وړي. پدې ځواکونو کې استخباراتي خدمتونه او په ډیر ځواکمن ډول د اسلامي انقلابي ساتنې ځواکونه (سپاه پاسداران انقلاب) اردو شامل دي. د هر بل ځواک څخه ډیر، اسلامي انقلابي ساتنې ځواکونه، د خپلو پراخو سرچینو او افرادو سره، هغه اقدام کوي که چیرې د قانون پلي کوونکي ځواکونه به کاره شي. دا ځواکونه، چې د "لباس شخصی ها" په نوم پیژندل کیږي، د لاریون کوونکو مخکښه ډله په نښه کوي او د هغه واک سره چې دوي خپله د مشرتابه څخه لري، د هر ډول اقدام لپاره خلاص دي. له همدې امله، د مظاهرو د دې څپې په جریان کې، ځیني لویدیځ هېوادونه هڅه کوي چې سپاه پاسداران انقلاب اسلامي د ترهګرو ډلو په لیست کې شامل کړي. حتی داسې راپورونه هم شتون لري چې د ایران رژیم خپل عراقي وسله وال ځواکونه د ډیر امنیت لپاره ایران ته راوړي دي. په هرصورت، هغه څه چې د ایران حکومت د لاریون کوونکو سره د رضایت او شدت ترمنځ په یوه شخړه کې اچولی دی د ترمپ تکراري خبرداری دی. دا چې ترمپ به د لاریون کوونکو په ملاتړ د ایران پر وړاندې پوځي اقدام وکړي که نه، دا د بحث وړ ده، خو د هغه تکراري خبرداری کولی شي د ایران رژیم د لاریون کوونکو پر وړاندې د ځواک کارولو په اړه محتاط کړي.

ممکنه سناریوګانې

د اوسني بحران ژوروالی، د سیاسي غوښتنو لوړه کچه، د حکومت د ځپلو وړتیا او د بهرنۍ مداخلې او فشار کچه په څېر متغیراتو ته په پام سره، دوه لوي سناریوګانې وړاندې کېدې شي:

د رژیم د بدلون سناریو: د اوسني بحران ژوروالی، د سیاسي غوښتنو لوړه کچه او بهرنۍ مداخلې او فشار په څېر متغیراتو پر بنسټ، د اوسني ایرانی رژیم د نسکورولو سناریو د تصور وړ ده. د دې سناریو عملي کول په څو مهمو فکتورونو پورې اړه لري: د پراخې او جامع شبکې په بڼه د مظاهرو دوام، د دولتي ودانیو اشغال (چې پخواني ولیعهد او په دې وروستیو کې ترمپ هم ټینګار کړی دی)، د ټولنې د ټولو برخو، په ځانګړې توګه د دولتي کارمندانو، د لاریون کوونکو په لیکو کې ننوتل، د لاریونونو هڅولو او په نړۍ کې د اسلامي جمهوریت د چلولو ځواک محدودولو له لارې بهرنۍ مداخله، لکه په بهر کې د حکومتي سفارتونو اشغال، د ډیرو سختو بندیزونو لګول (په کوم کې چې ترمپ ګواښ وکړ چې هر هغه هېواد چې له ایران سره سوداګري کوي د متحده ایالاتو په تعرفو کې به د 25٪ زیاتوالي سره مخ شي) او وروستی هم د څو اړخیزو نظامي مداخله، لکه د پریکړې کولو مرکزونو او د ځپونکو ادارو، په ځانګړې توګه د سپاه پاسداران انقلاب اسلامي د مشرتابه په وړاندې عملیات ترسره کول، یا د داسې سکتورونو پراخه بمباري، هغه څه چې د دې سناریو د رامنځته کېدو احتمال زیاتوي د پورته ذکر شویو ټولو لاملونه هممهاله او همغږي عمل، چې نه یوازې رژیم په داخلي توګه په یوه لویه ستونزه کې اچوي، بلکې بهرني ګوزارونه هم دومره پراخ او ویجاړونکي دي چې حکومت یې د مقابلې وړتیا څخه محروموي. هغه څه چې د دې سناریو د رامنځته کېدو احتمال کموي د بهرنۍ مداخلې نشتوالی دی. که څه هم ترمپ ویلي چې ټول انتخابونه د میز پر سر دي، د اسلامي جمهوریت سره د جګړې خطر، چې د زمري د زخم په څېر به پاتې شي، کولی شي متحده ایالاتو او اسراییلو ته ډیر لګښت ورکړي او ترمپ ممکن د داسې لګښت زغملو جرئت ونکړي. یو بل فکتور چې دا سناریو له پلي کېدو څخه لرې کوي د دواړو خواوو ترمنځ د معاملې امکان دی. که ترمپ ووايي چې ایران غواړي خبرې اترې وکړي، نو هغه به د اسلامي جمهوریت له رژیم څخه د لویو امتیازاتو په ترلاسه کولو سره له دې څخه لاس واخلي. دا پدې پورې هم اړه لري چې ایا د ایران رژیم موافق دی چې ترمپ ته هغه امتیازات ورکړي چې هغه یې په داسې شرایطو کې غواړي یا نه. البته، د بقا او ویجاړۍ ترمنځ توازن کې، د بقا لپاره امتیازات ورکول هوښیارانه انتخاب دی.

د وضعیت کنټرول او مدیریت سناریو: د دې سناریو تحقق هم په څو عواملو پورې اړه لري: په داسې حالت کې تدریجي او پراخه مهار چې د بهرنۍ څارنې ټولې لارې پرې بندې دي، دننه د مخالفینو د اصلي مرکزونو او اصلي مرکزونو له منځه وړل، د بهرنیو مرستندویه ځواکونو لکه د رژیم پلوه عراقي ډلو یا حتی د ملاتړ کوونکو هېوادونو څخه بهرني ځواکونه کارول او د زیاتو مرستندویه او نورو ممکنه لارو له لارې خلکو ته اقتصادي ژمنې

ورکول دي. دا سناريو هغه وخت عملي کېدی شي کله چې رژیم وکولی شي په ورته وخت کې د خپلو ټولو ځپونکو وړتیاو څخه کار واخلي ترڅو د لاریونونو اصلي مرکز او تنظیم کوونکي له مینځه یوسي او له بلې خوا، عامو خلکو ته هڅونکي اقتصادي ژمنې وکړي. پدې سناريو کې یو بل ټاکنکی فکتور د رژیم لخوا د خلکو لخوا تمه شوي ټولنیز اصلاحات پلي کول دي. د ایران د حکومت د ځپونکي ځواک په پام کې نیولو سره، کوم چې په تېرو وختونو کې تجربه شوی او په ایران کې د خلکو په وړاندې د رژیم انعطاف او اقداماتو ته په پام سره، د دې سناريو د ریښتیا کېدو احتمال لوړ دی. البته، اړین شرط دا دی چې په بهرني فشار کې زیاتوالی او په ایران کې د رژیم د ویجاړولو په هدف نظامي برید شتون ونلري. که چېرې د ایران حکومت د کورنیو غوښتنو په وړاندې انعطاف منونکی وي، نو ممکن د بهرني فشار د کمولو لپاره متحده ایالاتو او اسراییلو ته امتیازات ورکړي.

د کنټرول شوي بحران د دوام سناريو: د دې سناريو له مخې، ټولنیز لاریونونه به د سیاسي نظام د سقوط یا د دوامداره ثبات بېرته راگرځېدو لامل نه شي، بلکې په جزیی شکل او د کنټرول وړ ډول به دوام وکړي. د پراخ فشار له طریقي څخه په لرې کېدو سره، حکومت به وضعیت کنټرول ته بوځي، داسې چې د ځواک کارول به ښارونو او حساسو سیمو پورې محدود وي، په ځانګړې توګه تهران او د ځواک اصلي مرکزونو ته او په نورو برخو کې، د معلوماتو وسایل او د لاریونونو شبکو ګډوډول به وکارول شي. د لاریونونو د نسبي کمېدو په پایله کې، بهرنی فشار، په ځانګړې توګه د متحده ایالاتو لخوا د نظامي مداخلې ګواښ به کم شي. په هرصورت، د بندیزونو دوام او د اقتصاد جوړښتي بې کفایتی به د ژوند شرایطو تدریجي خرابېدو لامل شي. البته، د دې وضعیت احتمال دورته لاریونو تکرار وي، یعنې د خلکو چیغې او د حکومت فشار. یو اړخ ته به حکومت د سړکونو د غبرګونونو کنټرول توان لري او بل اړخ ته به ټولنیز ناراضیتي به ورځ په ورځ زیاته شي. په طبیعي ډول، دا ډول لیدلوری د ایران راتلونکې نور هم شک کې اچوی او د هرې سناريو تکرار یو ځل بیا ممکن کوي.

پایله

په ایران کې وروستي لاریونونه، چې په پیل کې د اسعارو د بدلون او د ژوند خراب اقتصادي شرایطو په وړاندې د تجارانو لخوا د اقتصادي لاریونونو په توګه پیل شوي وو، په چټکۍ سره د سیاسي طبیعت سره په یوه پراخه غورځنګ بدل شول. دا پرمختګ په ایراني ټولنه کې د جوړښتي ناراضیتي ژوروالي منعکس کوي، چېرې چې د ژوند غوښتنې په چټکۍ سره د غیر موثر اقتصادي مدیریت او بهرني فشارونو له امله د واکمن سیاسي جوړښت سره مستقیم ټکر ته لار هواروي. د دې خپې ځانګړې ځانګړتیا د هغې ډیر جغرافیاوي خپرېدل، د مختلفو ټولنیزو طبقو ګډون او د حکومت ضد او حتی د رژیم پلوه شعارونو څرګندونه ده. د دې

لاریونونو د خپرېدو تر شا عوامل کورني نارضايتی او د بهرنيو عواملو نفوذ يو ترکیب موندل کېدی شي. له يوې خوا، د اقتصادي او معیشتي بحرانونو د حل کولو لپاره د سیستم وړتیا باندې د خلکو بې باوري د لاریونونو د دوام اصلي محرک دی او له بلې خوا، په بهر کې د مخالفینو تبلیغات او اخلاقي ملاتړ او د لویدیځو هېوادونو، په ځانګړې توګه د متحده ایالاتو د چارواکو لخوا پارونکي بیانونه، د نازک فضا شدت او د بهرني ملاتړ لپاره د لاریون کوونکو هیله پیاوړې کړې ده. د دې لاریونونو په ځواب کې، د ایران حکومت د تېرو وختونو په څېر د "ګټو غوښتنې او ځپلو" دوه ګونی ستراتیژي کارولې ده. له يوې خوا د لاریونوالو حقوق ته احترام او له بلې خوا د ځینو لاریون کوونکو "بلواګرو" په توګه نومول او د هغوي ځپل، د ټولو امنیتي وسیلو کارولو او د مخابراتو وسیلو د پرې کولو سره، کولی شي د حکومت هوډ په ګوته کړي چې د ځواک له لارې وضعیت کنټرول کړي.

په ایران کې د مظاهرو په دې څپه کې د ټولو متغیراتو او عواملو، چې څرګند او پټ دي، په پام کې نیولو سره، درې سناریوګانې څرګندېږي: د رژیم بدلون، د وضعیت کنټرول او مدیریت او د حکومت له نسکورولو پرته د بحران دوام لیکن د دولت په جدي توګه کمزوری کول. هغه څه چې د لومړۍ سناریو احتمال زیاتوي هغه بهرنۍ مداخله ده چې د ټاکنو فکتور په توګه ده. که څه هم پدې سناریو کې کورني فکتور مهم دی، د بهرني فکتور مداخله کولو په صورت کې د هغې د پلي کېدو امکان ډیرېږي. که څه هم دا اعظمي سناریو ده ولې په ځانګړې توګه د بهرني فکتور لپاره ډیره ګرانه هم ده. دې مسلې ته په پام سره، د ترمپ د تصمیم نېونې وسیله، د بیاناتو په دوام سره مګر د مستقیمې شخړې څخه ډډه کولو باندې په کورني فکتور کې اصلي پانګونه وکړي ترڅو د ایران رژیم په ټیټ لګښت سره د سقوط په لور بوځي. دوهمه سناریو د اسلامي جمهوریت د تاریخي تجربې سره ډیر مطابقت لري. د ملاحظې پرته د ایران رژیم ځان د دې ورځو لپاره چمتو کړی او له همدې امله د داسې مظاهرو څخه په اسانۍ سره یوه لوري ته نه دی. د ایران رژیم د تدریجي ځپلو، نالیکلي اصلاحاتو پلي کولو او خلکو ته د اقتصادي امتیازاتو ورکولو له لارې د مظاهرو شدت کموي او په دې توګه امریکا ته د امتیازاتو په ورکولو سره د اور لمبې زیاتوي، کوم چې د امتیازاتو ترلاسه کولو تمه هم لري. په عین حال کې، یو بل احتمال راپورته کیدی شي چې په ایران کې وضعیت به د لاریونونو او حکومت دواړو د تخریب په لور حرکت وکړي. حکومت به پاتې شي، مګر خورا کمزوری او نازک به وي؛ د ایران ټولنه به ډیره رادیکاله شي مګر د رژیم د نسکورولو توان به ونه لري او رژیم به د اردو او پولیسو بڼه واخلي. دا سناریو د ثبات او سقوط ترمنځ کرښه به پرته وي او راتلونکې ډیره مبهم ښیي. د ثبات یا سقوط په لور حرکت د رژیم د ځواکونو په یووالي پورې اړه لري او له بلې خوا، ټولنه یو بهرنی عامل لري. هر څوک چې ډیر یووالي او ځواک ولري راتلونکي وضعیت هم دوي پورې تړلی دی.

وړاندیزونه

۱. د ایران حکومت باید د لاریون کوونکو مشروع غوښتنو ته رسیدګي وکړي، چې خراب اقتصادي وضعیت دی، او د خلکو د لاریونونو اصلي لامل له منځه یوسي؛

۲. د ایران خلک هم پوه شي چې په ایران کې ثبات د نورو غوښتنو څخه غوره دی؛ له همدې امله، دوي باید د خپلو ګټو د خوندي کولو لپاره په غیر سنجول شویو لارو حرکت ونه کړي او هغه لارې چارې په دقت سره محاسبه کړي چې بهرني تړون لري او خپل هېواد په خپلو لاسونو سره د عامه ځایونو ته اور اچولو او حکومتي مرکزونو برید کولو سره ویجاړ نه کړي؛ بلکه، دوي باید خپل لاریونونه په داسې ډول ترسره کړي کوم چې د دوي د لوړ کلتور او ګټور تمدن غوښتنه ده؛

۳. د اسلامي امارت لپاره اړینه ده چې د ایران په چارو کې د نه لاسوهنې او بې طرفۍ پالیسي ته دوام ورکړي او د بیانونو او ډیپلوماتیکو اقداماتو له لارې د ایران حکومت او خلک وهڅوي چې له زغم څخه کار واخلي.

سرچینې

۱. اعتصاب و تجمع اعتراضی فروشندگان پاساژ علاءالدین تهران. سایت دویچه وله، تاریخ نشر ۱۴۰۴/۱۰/۷ [قابل دسترسی:](#)
۲. دومین روز اعتراضات گسترده بازاریان در تهران و دیگر شهرها؛ پلیس به خشونت و شلیک گاز اشک‌آور متوسل شد. سایت یورونیوز، تاریخ نشر ۲۰۲۵/۱۲/۲۹ [قابل دسترسی:](#)
۳. از اعتراض به افزایش قیمت دلار تا جاوید شاه. سایت دویچه وله، تاریخ نشر ۱۴۰۴/۱۰/۱۹ [قابل دسترسی:](#)
۴. گزارش‌ها حاکی از قطعی کامل اینترنت در ایران است. سایت ایران انترنشنال، تاریخ نشر ۱۹ جدی ۱۴۰۴. [قابل دسترسی:](#)
۵. ویدیوی فراخوان شاهزاده رضا پهلوی در اینستاگرام به ۸۰ میلیون بازدید رسید. ایران انترنشنال، تاریخ نشر ۱۴۰۴/۱۰/۱۸ [قابل دسترسی:](#)
۶. آنچه باید درباره اعتراضات در ایران بدانید. یاست دویچه وله، تاریخ نشر ۱۴۰۴/۱۰/۲۰ [قابل دسترسی:](#)
۷. واکنش ترامپ و دیگر مقام‌های آمریکایی به اعتراض‌ها در ایران از آغاز تا امروز. بی‌بی‌سی فارسی، تاریخ نشر ۱۴۰۴/۱۰/۲۳ [قابل دسترسی:](#)
۸. همان منبع
۹. رهبر ایران: با معترض حرف می‌زنیم، اما اغتشاشگر را باید سر جایش نشانند. بی‌بی‌سی فارسی، تاریخ نشر ۲۰۲۶/۱/۳ [قابل دسترسی:](#)
۱۰. رهبر ایران: با معترض حرف می‌زنیم، اما اغتشاشگر را باید سر جایش نشانند. بی‌بی‌سی فارسی، تاریخ نشر ۲۰۲۶/۱/۳ [قابل دسترسی:](#)

د ستراتیژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز نادولتي، غیر انتفاعي او خپلواک ارګان دی، چې په ۱۳۸۸ لمریز کال کې په کابل کې جوړ شوی. دغه مرکز د خپلو بې‌پړې او کره څېړنو له لارې، په افغانستان او سیمه کې د پالیسیو د ارزونې او ټولنیزې لپاره فعالیت کوي.

اړیکه:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

+93780618000

شمېره: +93780618000

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org